Herexamen vwo 2014

Uitwerkingen

In deze uitwerkingen zijn citaten uit de tekst tussen aanhalingstekens geplaatst. Vertaalde passages uit vragen en antwoorden zijn gecursiveerd. Bij open vragen tref je de tekst aan uit het correctiemodel, gevolgd door een toelichting.

Dit examen bestaat uit 10 teksten en 41 vragen. Je kunt er maximaal 47 scorepunten voor behalen: per meerkeuze(-invul)vraag 1 punt. Bij een aantal open vragen kun je meer dan 1 punt scoren. In de scoresleutel achter in dit boek kun je aflezen welk cijfer je hebt behaald bij een bepaald aantal punten.

Tekst 1 One man's meat

1 **D** Uit zijn brief blijkt dat hij vermoedt dat recensent Bill Scheft een hypocriet is wat betreft dierenwelzijn. Hij voelt immers "disdain towards hunters and hunting", maar over de misstanden in de bio-industrie (zie r. 4-8) hoor je hem niet.

☹ Uit niets blijkt dat Dewey (A) *een vegetariër is die een hekel heeft aan mensen die vlees eten*, (B) *Rinella's boek waardeert omdat het eerlijk is over de praktijken in de bio-industrie*, of (C) *Bill Schefts campagne tegen jagers en de jacht steunt.*

Tekst 2 Sorry speeders

2 *Maximumscore 3 punten*

1) Wel. Dat *het willekeurig gebruik van snelheidscamera's een tegengesteld effect heeft op het hardrijgedrag van automobilisten*, blijkt uit 'indiscriminate implementation … or ignored' (r. 2-6).
2) Wel. Volgens r. 7-8 werd de snelheidscamera vooral ingevoerd als 'revenue generator'. Dus *gaat het meer om geld opleveren dan om levens redden.*
3) Niet. *Snelheidscamera's bleken* niet *technologisch inadequaat*: de schrijver verwijst er juist naar met de term 'excellent technology' (r. 4).
4) Niet. Dat *snelheidsovertreders een boete dienen te krijgen in plaats van extra lang bij verkeerslichten te moeten wachten*, is onjuist. Het zou juist andersom moeten zijn (zie r. 18-20).
5) Wel. Het instellen van *een 'groene golf'* (zie r. 16) *draagt bij aan de verkeersveiligheid.* De schrijver vindt dit de beste manier van 'safeguarding communities' (zie r. 12).

Punten: Bij vijf goed: 3 punten; bij vier goed: 2; bij drie goed: 1; bij twee of minder: 0.

Tekst 3 Calling time on progress

3 **B** *Gezien de vroegere Europese houding ten opzichte van de economie, is er sprake van ironie in hun huidige worsteling.* De vroegere houding was er immers een van verzet tegen het Amerikaans kapitalisme (zie r. 18-21), terwijl landen in Europa nu zelf in die richting bewegen wanneer ze gedwongen hun verzorgingsstaat ontmantelen (r. 15-16: 'Europeans 'dismantle' their welfare systems').

☹ Er wordt nergens gezegd dat (A) *Amerika sympathiseert met de Europese protesten tegen de hervormingen van de gezondheidszorg* – alleen dat de situatie sommige commentatoren amuseert, (C) *Amerikanen meer investeren in gezondheidszorg dan Europeanen* – deze vergelijking wordt niet gemaakt, of dat (D) *Europeanen gestraft worden voor hun woedeaanvallen wanneer ze met bezuinigingen worden geconfronteerd.*

4 *Maximumscore 1 punt*
Het juiste antwoord is:
- 'Well, an' (r. 29).

Toelichting: Hier wordt het antwoord gegeven op de vragen die worden gesteld in r. 22-29. De fundamentele reden van het Europese verzet tegen langer werken en tegen de vermindering van cadeautjes van de overheid is dat dit inbreuk maakt op 'the decades-long advance towards an ever-more civilised society' (r. 30-31).

5 **C** Frankrijk wordt in deze alinea besproken als voorbeeld van een Europees land dat zich stapsgewijs bewoog in de richting van wat als 'a better society' (r. 42) werd beschouwd, een *soort van ideaal* dus. Die ideale toestand blijkt ook uit 'civilised society'(r. 31), 'vin rosé ... for all' (r. 58-59) en 'decent treatment for all' (r. 61-62).
☹ Het streven van Frankrijk kan nooit een negatief doel zijn als (A) *een hoger werkloosheidspercentage* of (D) *de huidige financiële crisis*. Antwoord (B) *een werkvrij bestaan*, wordt niet besproken, en is *over the top*.

6 **C** Alinea 5 *vat de inhoud van eerdere alinea's samen*: Europa wil staan voor 'a decent treatment for all' (r. 61-62). Wat dit inhoudt, wordt eerder in de tekst uitgebreid toegelicht.
☹ Het is niet zo dat in alinea 5 de inhoud van de eerdere alinea's wordt (B) *weerlegd* of (C) *afgezwakt*, of dat daarvoor (A) *een alternatief wordt geboden.*

7 **A** *Echter* is juist, want er is sprake van een tegenstelling tussen het besef in Europa dat het vooruitgangsideaal opééns voorbij is (r. 78-79) en de constatering ná de gap dat dit ideaal al langere tijd een 'myth' (r. 82) was. Ook werd een eerdere 'wake-up call' (r. 85) genegeerd.
☹ Een vervolg met (B) *kortom*, (C) *bovendien*, (D) *op dezelfde wijze* of (E) *zodoende* is onmogelijk. Het gaat hier immers niet om (respectievelijk) een samenvatting, toegevoegd element, vergelijking of gevolgtrekking.

8 **B** Binnen Europa werden 'welfare states' (r. 89) nagestreefd als ideaal. Daarom is *een behoorlijke behandeling voor iedereen* een juiste weergave van het Europese waardepatroon. Zie ook de vragen 3, 5 en 6.
☹ (A) *harder werken en minder van de overheid krijgen,* is het tegenovergestelde van het juiste antwoord, (C) *trots op innovatie zijn,* is iets wat Europa niet kan (zie r. 73-74) en (D) *op te grote voet leven,* is iets wat in Europa weliswaar plaatsvond, maar wat niet typerend is voor het Europese waardepatroon.

9 **B** De toon is *kritisch*. In alinea 8 laat de schrijver met voorbeelden zien welke negatieve gevolgen het Europese model (wat hij in r. 82 een 'myth' noemt) heeft gehad. Hij spreekt ook van 'hypocrisy' (r. 112) en doet vanaf r. 112 een kritische aanbeveling hoe het beter moet.
☹ (A) *bitter*, (C) *neutraal* en (D) *optimistisch* zijn niet van toepassing.

Tekst 4 Is climate shaping human revolution?

10 **A** Deze alinea's maken duidelijk dat *er uiteindelijk te weinig bewijs is voor de wisselwerking tussen genvariatie bij de Yoruba en hun overleven in droge gebieden*: 'the evidence … their survival' (r. 21-23).

☹ Er staat nergens dat (B) *de FOXI1 genvariant alleen wordt aangetroffen bij de Yoruba*, al komt deze hier wel wat meer voor, of dat (C) *het voorbeeld van de Yoruba afdoende aantoont dat de mens in staat is zich aan te passen aan wereldwijd stijgende temperaturen.*

11 **A** Naar de gedachte dat evolutionaire processen zich te langzaam voltrekken om ons tegen de opwarming van de aarde te kunnen beschermen, wordt alleen verwezen in 'Whether there … another matter' (zie r. 3-4).

12 *Maximumscore 1 punt*

Een antwoord met de volgende strekking is juist:

- Door toepassing van kennis, of: door gebruik van verstand, of: door je hoofd te gebruiken.

Toelichting: Het gaat hier om de oplossing voor de 'imminent problems' (r. 38) die gerelateerd zijn aan de opwarming van de aarde. Deze oplossing zal op korte termijn niet evolutionair – dus via de 'testicles' (r. 40) – worden bereikt.

Opmerking: Als het antwoord enkel het woord 'schedel, hoofd' bevat of voor de vertaling 'zit in ons hoofd', wordt geen scorepunt toegekend.

Tekst 5 Methuselah's mixture

13 **B** *Onsterfelijkheid* sluit het best aan bij het idee van helemaal niet oud hoeven te worden. Dat hier daarom gaat, blijkt uit r. 2-3 en uit 'eternal life' (zie r. 6-7).

☹ Het voorafgaande is niet, of slechts in afgezwakte vorm, het geval bij (A) *mensdom*, (C) *hoge ouderdom*, of bij (D) *jeugdigheid.*

14 *Maximumscore 1 punt*

Een antwoord met de volgende strekking is juist (één antwoord volstaat):

- omdat alleen kwakzalvers / commerciële bedrijven zich bezighielden met het ouder worden (en zich niet baseren op feiten)/op dit terrein actief waren (zie r. 10-17 en r. 31-33).

Of:

- omdat bijna geen serieuze wetenschappers zich met ouder worden bezig hielden/er bijna geen wetenschappelijk onderzoek naar is gedaan (Zie r. 33-39: 'leavened with … disreputable field' en r. 19-21: 'precious little … its causes'.)

15 **C** *Wetenschappelijk onderzoek* staat hier centraal. Alinea 3 betoogt immers dat er tegenwoordig wél sprake is van een 'serious study of ageing' (r. 44). In r. 40 verwijst 'that' naar 'precious little research has been done into its causes' (r. 19-21), maar 'that has begun to change' (r. 40-41).

☹ De bedoelde verandering draait dus niet om (A) *creatieve processen*, (B) *menselijke inspanningen* of (D) *de gevolgen van het ouder worden.*

16 *Maximumscore 1 punt*
Een antwoord met de volgende strekking is juist:
- vooruitgang in het onderzoek naar het verouderingsproces.

Toelichting: De constatering in r. 62-65 is een voorbeeld van de 'progress' (r. 56) op het gebied van de 'research into the mechanisms of ageing' (r. 60-61).

17 *Maximumscore 1 punt*
Een antwoord met de volgende strekking is juist:
- dat (te) weinig eten de levensduur verlengt (of: de gezondheid verbetert).

Toelichting: De verklaringen hebben betrekking op het verschijnsel van r. 71-75. Daar wordt gezegd dat de 'lifespans' (r. 74) van proefdieren met 40% toeneemt en dat hun gezondheid verbetert (r. 75) bij een karig dieet.

18 D Ze werken *door specifieke genen te beïnvloeden die een uitwerking hebben op cellen.*
De (nog te ontwikkelen) medicijnen 'can produce these effects' (r. 99-100) – bedoeld wordt het (veronderstelde) effect van 'low calorie diets' (r. 90-91). En dit effect is 'activate genes ... which boost cellular repair mechanisms' (r. 91-93).

☹ De werking van de gezochte medicijnen berust niet op (A) *het helpen van mensen bij het gewend te raken aan vetarme diëten*, (B) *het veranderen van de structuur van vetcellen in mensen met overgewicht*, of (C) *het verbeteren van de uitwerking van genetisch gemodificeerde stoffen in voedsel.*

19 D In alinea 7 *noemt Stipp de ontwikkelingen in het antiverouderingsonderzoek veelbelovend.*
Hij is immers 'enthusiastic about the possibility of life extension' (r. 110-111) en voorziet 'modest improvement ... old age' (r. 123-125) waardoor dit onderzoek 'respectable' (r. 128) gaat worden.

☹ Het is niet zo dat (A) Stipp *duidelijk aangeeft* (persoonlijk) *een gezonde oude dag te willen bevorderen*, (B) *Stipp aantoont dat de moderne geneeskunde het antiverouderings-onderzoek al succesvol heeft ingelijfd* – we staan nog maar 'on the verge' (r. 127) hiervan, of dat (C) *Stipps enthousiasme onsterfelijkheid een haalbare kaart lijkt te maken* – dit is vér *over the top*, erg overdreven.

20 *Maximumscore 1 punt*
Een antwoord met de volgende strekking is juist:
- Men moet de gebreken van (de) ouderdom nemen zoals ze komen.

Toelichting: Dergelijke zedenpreken verkondigen als levensfilosofie 'embracing decrepitude instead of fighting it' (r. 138-139).

Tekst 6 Mens sana in corporation sano

21 A Alinea 1 gaat over de lichamelijke gezondheid van het personeel. Alinea 2 *geeft een uitwijding over de investeringen van bedrijven in de gezondheid van werknemers*: er wordt ook geld in hun geestelijke gezondheid (r. 25: 'mental health') gestoken.

☹ Er wordt niet gesproken over (B) *het succes van de fitnessprogramma's*, of (C) *het maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel van bedrijven.*

22 *Maximumscore 1 punt*

Een antwoord met de volgende strekking is juist:

- Bedrijven bieden psychologische ondersteuning aan hun werknemers. Of:
  Bedrijven hebben nu ook aandacht voor het geestelijk welzijn van hun werknemers.

Toelichting: 'Companies are now also starting to touch on … their employees mental health' (r. 23-25).

23 **A** *De woordkeus in alinea 3 suggereert dat hij naar zijn onderwerp kijkt met een zekere mate van scepsis.* Voorbeelden hiervan zijn 'fashion' (r. 36), 'gurus' (r. 43 en r. 51), 'the joys of psychology' (r. 43-44) en 'sings the praises of' (r. 53). De schrijver neemt ook afstand via het tussen aanhalingstekens plaatsen van de wat zweverige termen waar men zich van bedient.

☹ Het is dus niet zo dat de schrijver (B) *met de lijst referenties zijn neutraliteit ten opzichte van het beschreven verschijnsel illustreert*, of (C) *zijn mening ondersteunt met het noemen van beroemde experts op dit terrein.*

24 **C** De drie voorbeelden van de 'statistics' uit r. 64 hebben allen betrekking *op het verband tussen psychologische problemen en werk.* Immers, 1) eenzesde deel van de 'workforce' (r. 67) lijdt aan stress of depressie, 2) mentale problemen kosten werkgevers veel geld (r. 68-70) en 3) aanwezige werknemers met mentale problemen kosten meer geld dan afwezige werknemers (r. 70-74).

☹ De statistische voorbeelden hebben niet, of niet allemaal, betrekking op (A) *de consequenties van te hard werken*, (B) *de effecten van de problemen van werknemers* – bij (1) worden geen effecten genoemd!, of (D) *de risico's van werknemers die psychologische hulp weigeren.*

25 **C** Uit de bedoelde passage (r. 98-108) kan worden geconcludeerd dat er goede redenen zijn om bedrijfsprogramma's voor geestelijke gezondheid te introduceren. De productiviteit is erbij gebaat (r. 98-100), de bedrijven hebben zelf een aandeel in het veroorzaken van stress (r. 100-103), het kan escalatie van problemen voorkomen (r. 103-105) en het ziekteverzuim kan ermee worden verlaagd (r. 105-108).

☹ De passage leidt niet tot de conclusie dat dit soort programma's (A) *zich alleen uitbetalen bij werkgerelateerde problemen*, of (B) *niet nodig zouden zijn als mensen minder ambitieus waren.*

26 **D** Dat het hier gaat om bezorgdheid over de *wetenschappelijke onderbouwing* van de 'mental-wellness movement' (r. 131) blijkt uit de aantrekkingskracht ervan op 'charlatans and snake-oil salesmen' (r. 133-134), uit het tussen aanhalingstekens plaatsen van "science" (r. 136) en uit "filled with banalities" (137-138).

☹ (A) *berucht verleden*, (B) *enorme kosten* en (C) *politieke correctheid* zijn uit de lucht gegrepen.

27 **A** De redenering hier is dat dwarsliggers altijd meer hebben bijgedragen aan de creativiteit dan opgewekte optimisten, en dat sikkeneurigheid *bovendien* een rationele manier is om het hoofd te bieden aan een onvolmaakte wereld.

☹ Voor een dergelijk toegevoegd argument zijn (B) *ter vergelijking*, (C) *kortom*, (D) *desalniettemin* en (E) *zodoende* niet op hun plaats.

28 *Maximumscore 1 punt*
Eén van de onderstaande antwoorden, of een antwoord met die strekking, is juist.
De regelnummers hoeven niet te worden genoemd.
- verlies aan creativiteit (r. 154), of: van productiviteit (r. 153), of: van opbrengst (r. 153), of: het krijgen van hogere ziekteverzuimpercentages (r. 152), of: dat ze goede werknemers kwijtraken.

Tekst 7 It's not all talk

29 C De eerste alinea benadrukt *het lage aanzien waarin de studie van taalontwikkeling heeft gestaan*. De reactie erop was immers 'derisive' (r. 9) en het vakgebied werd gezien als een 'scientific embarrassment' (r. 16-17).

☹ Wat hier geen nadruk krijgt is (A) *de controversiële ontdekkingen van het wetenschappelijk onderzoek naar de oorsprong van de taal*, (B) *het falen van taalkundigen om onderzoeksvragen te formuleren welke die van natuurkundigen evenaren*, of (D) *de korte geschiedenis van taalkunde als wetenschappelijk vakgebied.*

30 *Maximumscore 2 punten*
Een juist antwoord bestaat uit de volgende onderdelen:
- 'First was' / 'You can't' (r. 19 / r. 21).

Toelichting: Beide antwoorden zijn goed. In beide zinnen wordt het bezwaar toegelicht dat er geen tastbaar bewijs (r. 20-21: 'tangible evidence') is voor onderzoek naar de oorsprong van taal.
- 'Language origins' (r. 31).

Toelichting: Het bezwaar tegen onderzoek naar de oorsprong van taal dat hier wordt toegelicht, is dat er door de afwijzende houding van bepaalde 'key figures' (r. 34) een taboe rustte op dit onderzoek

31 D *Echter* is juist, want er is sprake van een tegenstelling. Bickerton was namelijk eerst 'sceptical ... at all' (r. 49-51), maar ontwikkelde later toch 'more interest ... evolutionary change' (r. 52-54).

☹ (A) *tenslotte*, (B) *bijvoorbeeld* en (C) *bovendien* zijn niet geschikt om een tegenstelling aan te geven.

32 D *Bickerton veronderstelt dat er een causaal verband bestaat tussen de jacht en taal*: 'scavenging meat ... human language' (r. 87-89). Voorbeeld: het doden, slachten en veilig bergen van een mammoet. Dit vereiste teamwork, waarbij taal onontbeerlijk was (r. 89-98).

☹ Het is niet zo dat Bickerton (A) *gelooft dat communicatie bij dieren en mensen dezelfde oorsprong heeft* – hij vindt dit juist 'a simple-minded belief (r. 83-84), (B) *op een geestige manier laat zien dat mensen niet het gedrag van dieren moeten nabootsen*, of (C) *duidelijk maakt dat de taal zich met horten en stoten heeft ontwikkeld.*

33 A *Van een afstand* is hier de logische keus: de moeder moest het kind immers neerzetten om te kunnen werken. Via 'language-like communication' (r. 111-112) kon ze haar kind daarbij toch beschermen en leiden.

☹ Uit de lucht gegrepen zijn (B) *op natuurlijke wijze* en (C) *in een veranderende omgeving.*

34 **C** *Dat moeders met 'baby-talk' de taalontwikkeling van hun kinderen stimuleren*, blijkt uit 'communication between … linguistic crucible' (r. 116-117).

☹ Het is volgens Falk niet zo dat (A) *moeders wereldwijd hun kinderen hetzelfde vertellen*, al is 'baby-talk' volgens Falk zelf wel 'universal behaviour' (r. 121), (B) *moeders hun kinderen zingend basisvocabulaire leren* – het is geen echt zingen en geen schooltje, of dat (D) *de taalontwikkeling van kinderen zeer afhankelijk is van de taalvaardigheid van de moeder* – dat staat nergens.

35 *Maximumscore 1 punt*

Een antwoord met de volgende strekking is juist:

- Waar komt taal vandaan? Of; de oorsprong van taal.

Toelichting: De twee boeken gaan over de vraag waar taal vandaan komt, en ze verschillen nogal. Hierdoor zouden 'spoilsports' (r. 132) kunnen denken dat die vraag 'unanswerable' (r. 136) is.

36 *Maximumscore 1 punt*

Het juiste antwoord is:

- Conclusie 2 en citaat d / 2d.

Toelichting: Citaat a is een neutrale constatering zonder waardeoordeel.
De citaten b en c zijn kritische commentaren op de 'language evolution spoilsports' (r. 132) en hebben geen betrekking op de besproken boeken.
Citaat d is een positief eindoordeel over de twee boeken. Hun kernideeën en thema's zullen immers toekomstig onderzoek beïnvloeden.
Opmerking: de twee elementen moeten beide genoemd worden voor een scorepunt.

Tekst 8 Preserving the rainforest

37 *Maximumscore 3 punten*

1) Niet. Uit niets blijkt dat *President Lula onthutst is over de omzetting van de Braziliaanse regenwouden naar landbouwgrond*. Brian Sims is dat wél (r. 3-5).
2) Niet. Brian Sims zegt nergens dat *het UN-REDD-programma ineffectief is voor de regeling van het wereldklimaat*. Hij betreurt juist dat dit programma ter ziele dreigt te gaan (r. 6-9).
3) Wel. *Het opnieuw verdelen van de aansprakelijkheid lost het wereldwijde probleem van de klimaatsverandering niet op*. Zie r. 12-16.

Z.o.z.

4) Niet. Dat een onjuiste uitvoering van het UN-REDD-programma bijdraagt aan het broeikaseffect, staat nergens.
5) Wel. *Brian Sims is van mening dat natuurbehoud en wereldwijde honger onderling verbonden zijn.* Zie r. 21-23: 'Continuing natural resource depletion … will certainly add to … hunger'.

Punten: Bij vijf goed: 3 punten; bij vier goed: 2; bij drie goed: 1; bij twee of minder goed: 0.

Tekst 9 The great British weather

39 E De schrijver gaat in de tweede en derde alinea uit van een denkbeeldige situatie waarin Groot-Brittannië en Griekenland elkaars weertype zouden hebben. De Grieken zouden dan harde werkers zijn, terwijl de Britten liever zouden genieten. Het weer is dus een indicator van de *werkethiek*.

☹ Het gaat de briefschrijver dus niet om de relatie tussen het weer en de (A) *binnenlandse politiek*, (B) *internationale status*, (C) *politieke positie* of (D) *levenskwaliteit* van een land.

40 E Dit is een ingezonden brief *met een knipoog*. Het idee dat, gegeven elkaars weertype, de Britten levensgenieters hadden kunnen zijn en de Grieken noeste werkers, is vermakelijk. De schrijver heeft misschien wel een punt, maar het is duidelijk dat hij niet al te serieus genomen wil worden.

☹ De toon is dus niet (A) *neerbuigend*, (B) *minachtend*, (C) *defensief* of (D) *optimistisch*.

Tekst 10 Made-up history

41 D Jason Robertson reageert met een ingezonden brief omdat *hij verbaasd is over de bezorgdheid over de historische onjuistheid van Assassin's Creed.* Die verbazing blijkt uit de vragen die hij de lezer stelt in r. 6-10, met name uit de vraag 'And we're … accuracy?' (r. 6-7). Hij is daarbij van mening dat studenten de historische feiten hoe dan ook op school geleerd (zouden moeten) hebben.

☹ Uit zijn brief blijkt niet dat Jason (A) *gelooft dat AC gebruikt kan worden om leerlingen warm te maken voor geschiedenis*, (B) *beweert dat de fouten in AC het gevolg zijn van slechte scholing*, (C) *zich ergert omdat de redacteur duidelijk geen kenner is van AC* – dat laatste is een bijzaak (r. 13: 'Aside') en van *ergernis* lijkt geen sprake, of (E) *bezorgd is over het effect dat gewelddadige games als AC hebben op kinderen.*